

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

ІЛЬЧЕНКО ВІКТОР АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 338.2:330.1

**ДЕРЖАВНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
МЕРЕЖЕВОМУ ТЕРОРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – Економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ «Національна академія управління».

Науковий керівник: докторка економічних наук, професорка,
Штулер Ірина Юріївна,
Національна академія управління,
проректорка з наукової роботи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
Лук'янов Володимир Сергійович,
Міністерство закордонних справ України
(м. Київ)
директор адміністративного департаменту

кандидатка економічних наук
Подік Іванна Іванівна,
Науково-дослідний інститут фіскальної
політики Університету державної фіскальної
служби України (м.Ірпінь)
завідувачка відділу розвитку податкового та
митного аудиту

Захист відбудеться «27» грудня 2019 р. о 16:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.889.01 у ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий «25» листопада 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М. В. Штань

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В останні десятиліття функціонування національної економічної системи все в більшій мірі підпадає під вплив процесів глобалізації, які принципово змінюють і світове співтовариство, а також задають нові вектори розвитку. Ці процеси ускладнюють забезпечення безпеки національній економічній системі через мінливий характер загроз, з якими доводиться стикатися людству.

Процеси глобалізації створюють не тільки можливості, а й нові виклики, пов'язані з необхідністю інтеграції України в глобальні економічні відносини. Ситуація ускладнюється тим, що Україна стикається з комплексом проблем цивілізаційного відставання від розвинених країн Заходу і, як наслідок, не завжди ефективно відстоює національні інтереси на міжнародній економічній арені. Всі ці обставини вимагають детального наукового аналізу і переосмислення. Отже, особливої актуальності набувають проблеми забезпечення економічної безпеки на глобальному, державному, регіональному рівнях, що обумовлено дедалі частішими терактами, а також їх зростаючим негативним впливом як на економіки окремих країн, так і на світову економіку в цілому. Тільки в 2016 р. Генеральна прокуратура України зафіксувала понад 1800 злочинів, котрі можна характеризувати як терористичні атаки, у різних їх проявах (створення терористичної групи, фінансування тероризму, втягнення, публічні заклики та сприяння терористичним актам тощо).

Підсилюються суперечності між державами з розвинутою ринковою економікою і країнами, які знаходяться на перехідному етапі, а також з країнами, які розвиваються. Це знаходить своє відображення в переважанні інтересів однієї країни над інтересами інших країн в економічній, політичній, військовій та інших сферах. Цей процес має суттєвий вплив на еволюцію тероризму в світі та виникнення мережевого тероризму.

Тому необхідно розробляти на рівні держави заходи, котрі б не тільки враховували приховані соціально-економічні взаємодії, а й реальні можливості держави щодо їх запобігання та протидії. Складність ситуації вимагає вжиття рішучих заходів з формування державних засад щодо запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України, тому проблематика її наукового обґрунтування є вкрай актуальною.

Проблема економічної безпеки стосовно протидії терористичним загрозам мережевого характеру є мало дослідженою у вітчизняних наукових публікаціях. Увага українських економістів фокусується, насамперед, на розробці і аналізі загальних теоретичних положень економічної безпеки, концепції національних економічних інтересів, що містяться в роботах Л.І.Абалкіна, В.М.Геєця, В.Ю. Єдинака, М.М. Єрмошенка, А.О. Заїчковського, Т.М. Іванюти, Г.В. Козаченко, М.О. Козима, Т.С. Клебанової, Е.А. Олейникова, І.І.Подік, В.К. Сенчагова, В.Л. Тамбовцева та інших.

Вплив терористичних актів на економічні системи, на жаль, майже не знаходить відображення в роботах українських економістів, проте, суттєві результати з виявлення й оцінювання ефектів впливу тероризму на економіку містяться в роботах зарубіжних вчених А. Абаді, Б. Брока, К. Дракоса, П. Наваро, Д. Філдінга та інших.

Джерела, форми і методи фінансування тероризму, а також питання неофіційних систем грошових переказів висвітлено в роботах вітчизняних науковців Г.Г. Глуценка, В.С. Лук'янова, Т.Т. Ковальчука, Е.А. Степанової. Певний внесок в їх характеристику здійснили роботи зарубіжних вчених: Дж.Адамса, З.Андерсона, Д.Баймана, А.Бобота, С.Бойна, А. Борхгрейва, Д.Бранан, П. Бекета, Л. Буенкаміно, М. Вілданські, Х. Вільямсона, Р. Ганаратни, М. Грінберга, А. Гукла, А. Девіса, Н.Джамваля, К. Джонсона, А. Захарі, С.Кісера, Л. Кохена, М. Левіта, М. Лібські, М. Маремонта, Г. Міллера, Л. Наполеоні, Б. Огга, Дж. Пропера, В. Розенау, Т. Кермі, Б. Хоффмана, С.Хуфбауера, П. Чака, Р. Еренфелда та інших.

Аналіз робіт вищеназваних авторів свідчить про те, що поряд з достатньо висвітленими сторонами предмету дослідження відсутній його комплексний аналіз. У зв'язку з цим існує потреба в більш цілісному осмисленні взаємовпливу і взаємозалежності національної економіки і тероризму на тлі процесів глобалізації та формування державних засад щодо запобігання та протидії мережевого тероризму в економіці України.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є частиною наукової роботи, що виконувалася відповідно до плану науково-дослідних робіт ВНЗ «Національна академія управління» за темою: «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (№ державної реєстрації 0116U003934). В рамках цієї теми автором досліджено вплив терористичних актів на національну економіку та розроблено концептуальні положення Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в поглибленні теоретико-методологічних підходів і розробці практичних рекомендацій щодо впровадження державних засад стосовно запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України.

Для досягнення вказаної мети в дисертації поставлено *завдання*, які розкривають логічну послідовність дослідження:

- визначити сутність поняття «мережевий тероризм» та узагальнити і систематизувати концептуальні підходи до його розуміння та форм впливу на національну економіку;
- в контексті соціально-економічного розшарування в сучасному світі виділити передумови виникнення мережевого тероризму;
- дослідити глобалізаційні економічні процеси та вплив на них мережевого тероризму;
- визначити рівень впливу терористичних актів на національну економіку та дослідити методи оцінювання економічних збитків від них;
- проаналізувати джерела, форми і способи фінансування тероризму;
- здійснити діагностику неформальних грошових переказів у фінансуванні мережевого тероризму;
- розробити концептуальні положення запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України;
- обґрунтувати державні засади щодо запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму;
- запропонувати засади щодо удосконалення державних імперативів протидії

економічним основам мережевого тероризму;

– удосконалити державний механізм запобігання та протидії мережевому тероризму.

Об'єктом дослідження є сукупність управлінсько-економічних відносин, що виникають в процесі запобігання та протидії мережевому тероризму.

Предмет дослідження – удосконалення державних засад запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України.

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям дисертації стали філософські та загальнонаукові принципи і положення сучасної економічної теорії, комплексний та системний підходи до розуміння мережевого тероризму як складного утворення в умовах посилення його активності під впливом глобалізації.

Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань у роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень: *історико-логічний* – при дослідженні передумов виникнення, причин функціонування та еволюції поглядів на мережевий тероризм (розділ 1); *наукової абстракції і конкретизації* – при формуванні понятійно-категоріального апарату наукового дослідження (розділи 1 та 3), *аналізу та синтезу* – для визначення сутності та змісту мережевого тероризму, методів його оцінювання (розділи 1 та 2); *теоретичного узагальнення* – для визначення умов і основ функціонування мережевого тероризму (розділ 2) та формування висновків дослідження; *групування* – для класифікації форм мережевого тероризму, джерел, форм та методів фінансування мережевого тероризму (розділи 1 та 2); *порівняльного аналізу* – при дослідженні глобалізаційних економічних процесів та діагностики неформальних грошових переказів у фінансуванні мережевого тероризму (розділи 1 та 2); *графічний метод, індукції та дедуції* – для візуалізації результатів проведеного дослідження (розділ 3).

Інформаційною базою дослідження стали офіційні довідкові, статистичні та аналітичні матеріали офіційних сайтів провідних міжнародних організацій: ООН, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Інтерполу; Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Державної служби статистика України, монографії і статті вітчизняних та зарубіжних авторів, публікації у періодичних виданнях, інтернет-ресурси з проблематики дослідження. Нормативно-правова база роботи представлена положеннями міжнародного законодавства, що стосуються питань протидії терористичної діяльності і забезпечення економічної безпеки, а також законодавчими та іншими нормативно-правовими актами України.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження. Науково обґрунтовані результати проведеного дослідження допомогли розв'язати важливе наукове завдання – обґрунтувати теоретико-методологічні підходи і розробити практичні рекомендації щодо впровадження державних засад щодо запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України.

Вирішення цих завдань представлено сукупністю нових теоретичних і методологічних положень, висновків і рекомендацій, наукова новизна яких полягає у тому, що:

уперше:

– розроблено концептуальні положення Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України, яка враховує особливості глобалізаційних процесів, являючи собою комплексну структуру та ранжування дій, які визначають векторне направлення процесів, спрямованих на зниження мережевої

терористичної загрози і, в кінцевому рахунку, її ліквідації. Це дасть змогу доповнити теоретико-методологічну базу варіативності вибору необхідних механізмів, які взаємодіють між собою з метою досягнення цілей державної політики у сфері розвитку громадянського суспільства;

удосконалено:

– науково-методичні підходи до виділення причин соціально-економічного розшарування в розрізі трьох хвиль соціальної нерівності яке, на відміну від уже існуючих підходів, трактується як передумова виникнення мережевого тероризму і має структурно-векторну направленість з визначенням обставин та факторів впливу в просторово-регіональному вимірі, що дозволить своєчасно координувати ситуацію, сприяти дотриманню національних економічних інтересів, концентруватися на державно-управлінських рішеннях задля збереження цілісності держави, її ідейної та територіальної єдності, належного рівня життя та освіти її громадян;

– модель розвитку державних засад щодо запобігання та протидії в умовах ускладнення конкурентного середовища, яка: складається з п'яти взаємопов'язаних елементів: «зовнішнє середовище», «конкурентне ринкове середовище», «глобалізація», «тероризм» та «національна економіка»; котра на відміну від існуючих моделей передбачає класифікацію рівнів впливу цих елементів за «силою впливу» на національну економіку. Це дало змогу більш детально визначити вплив мережевого тероризму на окремі складові економічної безпеки національного господарства;

– класифікацію форм, джерел і способів фінансування мережевого тероризму. Така класифікація, на відміну від уже існуючих, дозволяє чітко розмежувати і згрупувати обставини, які необхідно встановити під час визначення різновидів форм, джерел та способів фінансування тероризму та обґрунтувати напрями пошуку відповідних доказів, що зумовлюється об'єктивним зв'язком обставин зі змістом і видами доказів для забезпечення максимальної ефективності визначення завданих національній економіці збитків від фінансування мережевого тероризму;

– комплекс заходів щодо формування концептуальних основ протидії економічним основам мережевого тероризму, які на відміну від існуючих містять не каральні, а превентивні заходи, котрі становлять основу державних імперативів протидії економічним основам мережевого тероризму. Це посилить діяльність держави у напрямку створення цілісної системи заходів політичного, соціально-економічного, інформаційно-пропагандистського, організаційного, правового, спеціального та іншого характеру, спрямованих на виявлення, попередження та усунення причин і умов, які породжують і сприяють мережевому тероризму і його фінансуванню;

– теоретико-прикладні особливості формування та реалізації державного механізму запобігання та протидії мережевому тероризму, в якому на відміну від існуючих представлено сферу мережевого тероризму, котра класифікує прямих та непрямих учасників цієї сфери. Це дало змогу визначити цілі державного механізму запобігання та протидії мережевому тероризму, принципи, завдання та функції його реалізації, розкривши широку варіативність регулюючих впливів на систему розрахунків і відповідного контролю за фінансуванням антитерористичних заходів;

набули подальшого розвитку:

– економічний зміст категорії «мережевий тероризм», який розглядається як поєднання двох самостійних термінів «тероризм» і «мережа», і трактується нами як

горизонтальна структура незалежних угруповань, які утворюють терористичну мережу будь-якої географічної розосередженості. Це дозволило визначити, систематизувати та конкретизувати концептуальні положення щодо запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України;

– методологічні основи системи оцінювання рівня тероризму, який визначається шляхом моніторингу, соціологічних досліджень, експертних оцінок, аналітичних розрахунків тощо, які, на відміну від існуючих, передбачають застосування багатофакторного аналізу впливу мережевого тероризму на національну економіку на основі макроекономічних показників. Це забезпечить ефективний механізм діагностики поточної ситуації країни, дозволить здійснювати коригування уже впроваджених заходів щодо запобігання та протидії мережевому тероризму в програмах, що виконуються або тільки розробляються;

– системний підхід у дослідженні неформальних систем грошових переказів у фінансуванні мережевого тероризму, які на відміну від існуючих, враховують використання особами, пов'язаними зі здійсненням терористичної діяльності, різних способів залучення/передачі коштів, зокрема таких, як: розрахунки з використанням сучасних технологій, Інтернет-платежів, електронних систем переказу коштів, банківських систем грошових переказів, альтернативних систем переказів, використання соціальних мереж тощо, за якими складно здійснити ідентифікацію відправника/одержувача коштів. Це дало змогу встановити, що одним з основних економічних заходів по боротьбі з мережевим тероризмом є створення системи виявлення та перекриття каналів фінансування терористичних угруповань, в тому числі через мережі та інші системи нелегальних грошових переказів;

– теоретико-методологічні засади формування та практичні особливості реалізації інтеграційних утворень щодо запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму, які на відміну від існуючих, утворюються, з одного боку, в структурі загальної антитерористичної системи, з іншого - діють в рамках функціонування фінансово-розвідувальної мережі. Це сприятиме формуванню інфраструктури, яка відобразить структуру сучасного глобального співтовариства і забезпечуватиме ефективне функціонування даної системи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в поданні теоретичних положень і обґрунтуванні наукової позиції автора, відповідно до якої забезпечення економічної безпеки національного господарства вимагає модернізації системи державних засад щодо запобігання та протидії мережевому тероризму на міжнародному та національному рівнях. На макроекономічному рівні спостерігаються наслідки докорінних змін в структурі терористичної діяльності: поява обвального ефекту в економіках; перехід на мережевий принцип організації; активне використання переваг від глобалізації економіки; збільшення частки внутрішнього фінансування і скорочення зовнішнього фінансування; активне використання неофіційних систем грошових переказів тощо.

Основні науково-теоретичні та практичні результати дослідження знайшли застосування в роботі окремих установ та організацій, що підтверджуються відповідними довідками та актами, зокрема:

- Комітетом Верховної Ради України з питань економічного розвитку (народний депутат України В.М.Давиденко) - в роботі розроблено цілісну систему формування державних механізмів запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму на основі формулювання єдиних цілей і пріоритетів в сфері

забезпечення економічної безпеки, а також комплексного розвитку і взаємодії інститутів економічної політики, правових, контролюючих та правоохоронних інститутів забезпечення економічної безпеки (довідка № 20-10-ВР від 18.10.2019);

- Комітетом Верховної Ради України з питань податкової та митної політики (в.о.керівника Секретаріату С.І.Воробєя) - в роботі запропоновано вдосконалення взаємодії всіх елементів комплексної системи запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму і координації їх зусиль для вирішення поставлених завдань, обґрунтування необхідності взаємозв'язку: законодавчої бази, яка б забезпечувала чітке позначення рамок діяльності, поділ повноважень кожної ланки системи протидії економічним основам мережевого тероризму; єдиної економічної політики в цій галузі (довідка № 04-27/10-798 від 20.09.2019);

- Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – представлене дослідження забезпечує формування правил та цілей, направлених на запобігання та протидію економічним основам мережевого тероризму в економіці України (довідка №01/213 від 20.02.2019);

- Міжнародної громадської організації «Міжнародна Антитерористична Єдність» - при розгляді питання фінансування мережевого тероризму визначено державні засади, які сприяють ефективному здійсненню правових, нормативних та оперативних заходів по боротьбі з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму, в т.ч. мережевого тероризму та інших загроз цілісності світової фінансової системи (довідка №02/10/2019 від 17.10.2019);

- Міжнародної громадської організації «Міжнародна академія інформатики» - враховано пропозиції дисертанта щодо удосконалення державних імперативів протидії економічним основам мережевого тероризму (довідка 2619-03/22 від 21.03.2019);

- ВНЗ «Національна академія управління» - використання в навчальному процесі матеріалів наукового дослідження дало змогу адаптувати навчально-методичні комплекси дисциплін до умов трансформаційних процесів в економіці та освіті, поглибити їх теоретичні-методичні основи та підвищити якість підготовки фахівців за спеціальностями 292 «Міжнародні економічні відносини», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та оподаткування», 075 «Маркетинг», 081 «Право» (акт від 13.12.2018).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, у якому висвітлено теоретико-методологічні підходи до формування державних засад стосовно запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України. Теоретичні узагальнення, основні положення, висновки, пропозиції й інші наукові результати, які виносяться на захист, отримано автором самостійно. Особистий внесок автора у роботи, котрі опубліковано у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць. У дисертації використано лише ті ідеї та положення, що є результатом авторських досліджень.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення та експериментальні результати дослідження доповідались і обговорювались на 6 всеукраїнських та міжнародних наукових та науково-практичних конференціях різних рівнів, серед яких: 7th International Scientific Seminar «Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society» (Kyiv-Venice-Verona, 2018 p.); II Міжнародній науковій Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів

глобалізаційних процесів в економіці» (м. Київ – Fenglin, 2018 р.); XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможність національної економіки» (м. Київ, 2018 р.); Міжнародній науковій Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (м. Київ – м. Баку, 2018 р.); III Міжнародній науковій Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (м. Київ – м. Баку, 2019 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки та менеджменту» (м. Запоріжжя, 2019 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 12 наукових працях, з них: 6 статей у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз та 6 публікацій – у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг, що належить автору, становить 2,1 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Вирішити поставлені в дослідженні завдання дозволяє логічно побудована структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 228 сторінок, із яких основний зміст роботи викладено на 162 сторінках. Робота містить 15 таблиць, 21 рисунок, 14 додатків. Список використаних джерел включає 268 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено мету і ключові завдання, об'єкт та предмет дослідження, методологічну базу дослідження; розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх теоретичне і практичне значення; наведено дані щодо апробацій та публікацій; викладено дані щодо структури та обсягу дисертаційної роботи.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи аналізу впливу мережевого тероризму на економіку**» досліджено і узагальнено теоретичні поняття, структуру, форми впливу та основні концептуальні підходи до мережевого тероризму і національної економіки; визначено соціально-економічне розшарування в сучасному світі як передумову виникнення мережевого тероризму; досліджено глобалізаційні економічні процеси та вплив на них мережевого тероризму.

Існує думка, що в кінці ХХ ст. вийшов на світову арену якісно новий, невідомий раніше «мережевий тероризм», який був зумовлений процесами «однополярної» глобалізації та встановленням нового світового порядку.

Вплив тероризму на національну економіку стає все більш очевидним. Сьогодні одна п'ята частина людства володіє 80 % світового багатства. Якщо в кінці ХІХ ст. найбагатша країна світу за доходами на душу населення в дев'ять разів перевершувала найбіднішу, то зараз це співвідношення становить сто до одного.

За даними Генеральної прокуратури України станом на 2013-2017 рр. в Україні зареєстровано кримінальні правопорушення за статтями Кримінального Кодексу України, які відносяться до мережевого тероризму, а саме:

– терористичний акт (стаття 258 КК України): у 2013 р. – 4 правопорушення, у 2014 р. – 1515 правопорушень, у 2015 р. – 1305 правопорушень, у 2016 р. – 1869 правопорушень, 2017 р. – 538 правопорушення, однак за вчинення цих злочинів у 2014 р. жодна особа не була засуджена;

– створення терористичної групи чи терористичної організації (стаття 258-3 КК України): у 2013 р. – 1 правопорушення, у 2014 р. – 489 правопорушень, у 2015 р. – 877 правопорушень, у 2016 р. – 411 правопорушень, у 2017 р. – 130 правопорушень. Таким чином, у 2014-2015 роках спостерігалось суттєве (майже удвічі) збільшення кількості задокументованих фактів створення терористичної групи чи терористичної організації. У 2016 р. кількість зазначених злочинів знизилась до показника 2014 р. та зупинилась на позначці 411 випадків, а в 2017 році скоротилася – 130 випадків;

– фінансування тероризму (ст. 258-5 КК України): у 2013 р. – 3 правопорушення, у 2014 р. – 60 правопорушень, у 2015 р. – 184 правопорушення, у 2016 р. – 99 правопорушень, у 2017 р. – 23 правопорушення.

Така динаміка вчинення терористичних злочинів не може не турбувати українське суспільство. Відповідно, в умовах динамічного, імпульсивного та мінливого розвитку світового та національного господарства виникає потреба у визначенні теоретико-методологічних основ аналізу впливу мережевого тероризму на економіку.

Грунтовне трактування категорій «тероризм» та «мережа» вимагає дослідження термінологічного трактування визначення «мережевий тероризм», у межах якого прослідковано етапи становлення кожного поняття та передумови їх виникнення і тлумачення в тому чи іншому напрямі.

Об'єктивно оцінюючи науково-теоретичні положення предмету дослідження, визначено, що мережевий тероризм визначається як поєднання двох самостійних термінів, тому в роботі запропоновано під поняттям «мережевий тероризм» розуміти «горизонтальну структуру незалежних угруповань, які утворюють терористичну мережу будь-якої географічної розосередженості».

Основними учасниками «мережевого тероризму» є терористичні угруповання, транснаціональні корпорації загарбницького типу тощо. «Мережевий тероризм» становить серйозну загрозу економічній безпеці світової спільноти як на «вертикальному» рівні – глобальному, регіональному, національному; так і на горизонтальному – у віртуальних секторах економіки (фондовий ринок, грошово-кредитний ринок тощо), а також в реальних секторах економіки (виробництво та інші види діяльності). При цьому відмінною його рисою є поява каскадного (обвального) ефекту, який може виникати навіть при незначних терористичних актах, провокуючи негативні явища у віртуальному секторі і серйозно підриваючи економіку країни.

В контексті дослідження впливу мережевого тероризму на глобалізаційні економічні процеси в роботі запропоновано модель розвитку державних засад запобігання та протидії в умовах ускладнення конкурентного середовища. Дана модель представлена на рис. 1. та представляє собою спрощене уявлення взаємодії зовнішнього та внутрішнього середовища.

Модель розвитку державних засад стосовно запобігання та протидії мережевому тероризму в умовах глобалізаційних процесів складається з п'яти взаємопов'язаних елементів: «зовнішнє середовище», «конкурентне ринкове середовище», «глобалізація», «тероризм» та «національна економіка».

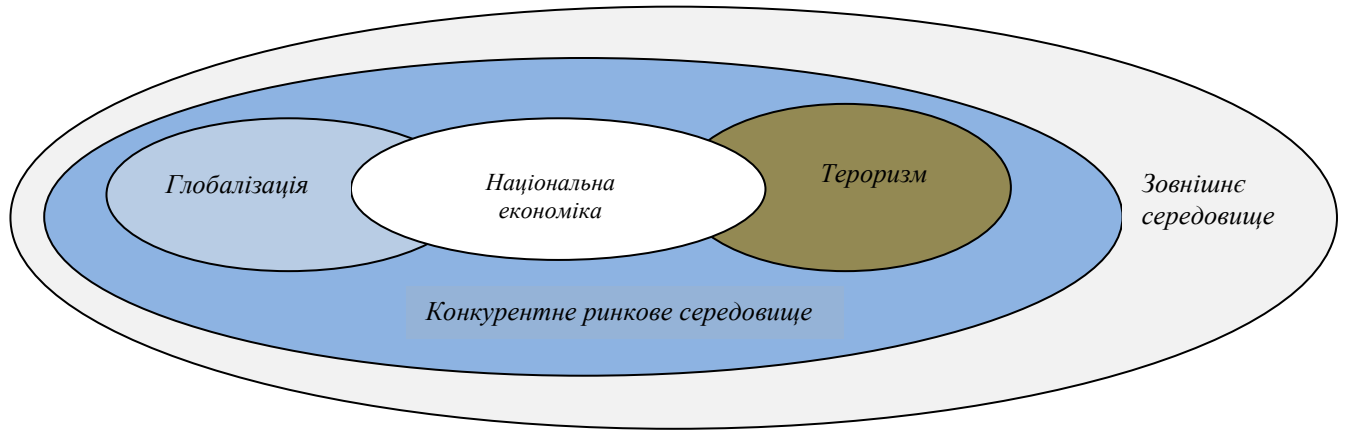

Рис. 1. Модель розвитку державних засад щодо запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України

Джерело: побудовано автором

До показників, які визначають ефективність діяльності цих взаємопов'язаних елементів, належать різного роду економічні індекси, рейтинги та коефіцієнти. В роботі здійснено класифікацію індексів впливу на національну економіку за «силою впливу» (табл.1). Під терміном «сила впливу» визначено міру додатного чи від'ємного характеру, яка визначає напрям розвитку об'єкту дослідження.

Таблиця 1.

Класифікація індексів за «силою впливу» на національну економіку

Група	Назва індексу	Сила впливу на національну економіку	
		Сильний вплив	Помірний вплив
Індекси конкурентного ринкового середовища	Індекс легкості ведення бізнесу, Індекс конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Індекс процвітання	<ul style="list-style-type: none"> конкурентоспроможність держави, регіону, галузі, підприємства; соціально-економічний стан держави та її регіонів; відкритість економіки держави; інвестиційний клімат у державі та її регіонах; розміщення продуктивних сил; доступ до фінансів. 	<ul style="list-style-type: none"> етика, культура ведення бізнесу; репутація (імідж) держави; інфраструктура.
Індекси глобалізації	Індекс демократії, Індекс сприйняття корупції, Індекс соціального прогресу, Індекс щастя	<ul style="list-style-type: none"> кон'юнктура ринку; кількість конкурентів; різноманітність товарних груп; ємність ринку; репутація; енерго-, матеріало-, трудомісткість; екологічність. 	<ul style="list-style-type: none"> логістика; корпоративна культура; організація обліку.
Індекси мережевого тероризму	Глобальний індекс миру, Глобальний індекс тероризму, Глобальний індекс кібербезпеки, Коефіцієнт Джині, Рівень мілітаризації	<ul style="list-style-type: none"> мережа посередницьких організацій; кількість контрагентів; фінансова дисципліна; оплата та стимулювання праці релігійність; мілітаризація. 	<ul style="list-style-type: none"> умови праці; конкурентоспроможність робочої сили якість обслуговування

Джерело: складено автором

В умовах відсутності належного реагування і діючих бар'єрів мережевий тероризм стрімко розростається, вражаючи нові сфери та рівні національної економіки. Унаслідок інституалізації мережевого тероризму формуються соціальні практики, перетворюючи це зловісне явище у невід'ємну частину життя суспільства. В роботі визначено вплив мережевого тероризму на окремі складові економічної безпеки національного господарства (табл. 2):

Вплив мережевого тероризму на економіку України

Складові функціонування економіки України	Наслідки впливу мережевого тероризму
Макроекономічна ситуація	<p><i>Розширення тіньової економіки.</i> Існують двосторонні взаємозв'язки між тероризмом і діяльністю тіньової економіки. Вплив мережевого тероризму позначається на потенційних можливостях макроекономічної політики. Статистичний аналіз підтверджує, що тероризм взаємопов'язаний із управлінням потоками капіталу.</p> <p><i>Негативний вплив на економічне зростання.</i> Одним з найактуальніших питань є взаємозв'язок між рівнем тероризму в країні та темпами економічного зростання. Доведено існування оберненої залежності між обсягом ВВП на душу населення і рівнем тероризму: бідні країни з низьким рівнем життя, як правило, більш піддані впливу мережевого тероризму, ніж країни з розвинутою ринковою економікою, рівень доходів населення в яких високий.</p>
Стан виробництва	<p><i>Криміналізація бізнесу.</i> Доведено, що різке зростання капіталізації бізнесу прямо пропорційно залежить від вкладень коштів отриманих незаконним способом. Внаслідок цієї закономірності виникає прямий нерозривний двосторонній взаємозв'язок між тіньовою економікою і мережевим тероризмом.</p> <p><i>Виведення коштів, майна та земель з підприємств та фірм.</i> Це можливо шляхом доведення їх до банкрутства та відчуження на користь суб'єктів підприємницької діяльності і призводить до зменшення ефективності їх роботи, як наслідок відбувається зниження ефективності економіки країни загалом.</p>
Демографічний стан	<p>Зниження кількості населення, старіння нації, поширення бідності працюючого населення, трудова міграція, рівень освіти, релігійність – все це є загрозливою тенденцією для поширення мережевого тероризму.</p>
Зовнішньо-економічний стан	<p><i>Викривлення структури міжнародних відносин.</i> Дослідження впливу мережевого тероризму ускладнюється великою кількістю показників, які необхідно враховувати при проведенні такого аналізу.</p>
Інвестиційно-інноваційний стан	<p><i>Погіршення інвестиційного клімату.</i> Мережевий тероризм негативно впливає на співвідношення обсягів залучених коштів та валового внутрішнього продукту. Кожне збільшення випадку мережевого тероризму на один відсоток скорочує надходження інвестицій в країну як мінімум вп'ятеро.</p>
Соціальний стан	<p>Мережевий тероризм формує несправедливий перерозподіл коштів на користь вузьких груп за рахунок найбільш вразливих верств населення. Відповідно, <i>відволікаються кошти від цілей соціального розвитку</i>. Закріплюється і різко зростає майнова нерівність, бідність значної частини населення.</p> <p><i>Дискредитується статус держави як основного інструменту регулювання життям суспільства.</i> У свідомості населення формується уявлення про відсутність захисту громадян. Зростає соціальна напруженість, що вражає економіку і загрожує політичній стабільності в країні.</p>
Фінансовий стан	<p><i>Розбалансування роботи фінансової та грошово-кредитної системи економіки України.</i> Наявність загроз мережевого тероризму призводить до фінансових втрат, як наслідок відбувається укладання угод на не вигідних для держави умовах.</p> <p><i>Руїнація фінансової системи.</i> Існуюча система регулювання та нагляду щодо фінансової сфери в умовах процвітання мережевого тероризму не може бути визнана ефективною. Також зростають такі негативні явища як торгівля інсайдерською інформацією; вливання коштів в комерційні банки, що спекулюють проти національної валюти; відтік капіталів до офшорних зон; криміналізація фінансової сфери, пов'язана з перетіканням фінансів у тіньову сферу; монополізація фінансово-банківської діяльності.</p>

Джерело: складено автором

У другому розділі «Дослідження мережевого тероризму як загрози економічній безпеці України» здійснено дослідження впливу терористичних актів на національну економіку та методи оцінювання економічних збитків; проаналізовано форми, джерела і способи фінансування мережевого тероризму; здійснено діагностику неформальних систем грошових переказів у фінансуванні мережевого тероризму.

Мережевий тероризм підриває функціонування економічних систем не тільки на регіональному, а й на світовому рівнях. В сучасних умовах можна оцінити найбільш виразні та гучні різновиди та прояви терористичних актів, які здійснюють

негативний вплив на національні економічні системи в коротко-, середньо- та довгостроковому періодах. В таблиці 3 наведено інформацію щодо оцінювання збитку завданого національним економікам великими терактами.

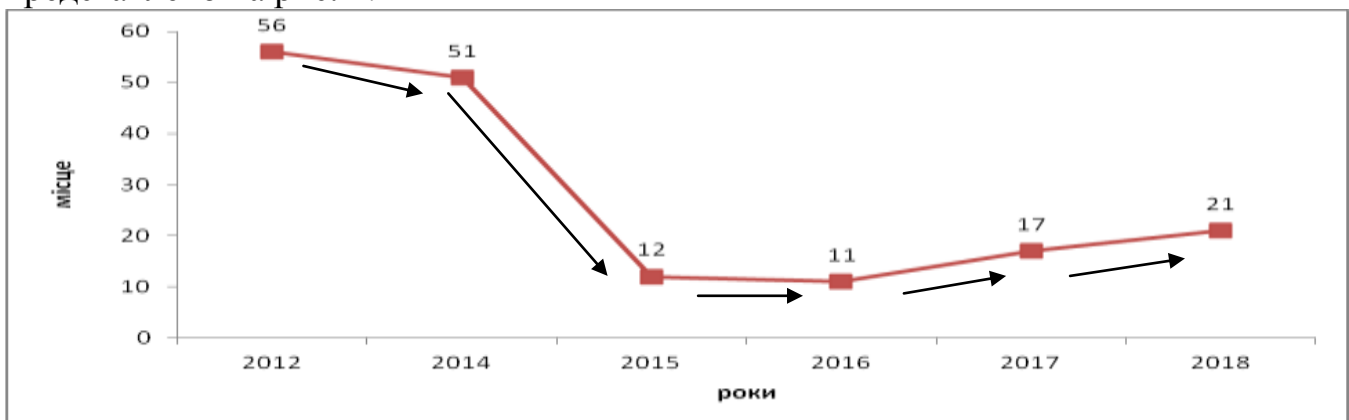
Таблиця 3.

**Оцінювання збитків, які завдано національним економікам
терористичними актами**

Економічна сфера / система / галузь	Значення
Спад капіталізації (Теракт 09.11.2001 р США)	0,06-0,54% ВВП
Зниження прямих іноземних інвестицій (Іспанія, Греція (з 1968 по 2000 р.))	4,16-13,5%
Зниження загального рівня і складу інвестицій (Ізраїль, Інтіфада (з 2000 по 2003 р.))	14,6-27,9%
Зниження активності і котирувань на фондовому ринку Іспанії (з 1998 по 1999 р.)	11,21%
Зниження торгової активності (теракт 09.11.2001 р США)	0,5-4%
Скорочення кількості туристів (Греція, Ізраїль, Туреччина (з 1991 по 2000 р.))	0,67-9,02%
Скорочення доходів готельного бізнесу (Ізраїль (з 1992 по 1998 р.))	1,27%
Зниження доходу транспортної індустрії (Теракт 09.11.2001 р США)	10%
Збільшення страхових виплат (Теракт 09.11.2001 р США)	20%
Скорочення робочих місць (Теракт 09.11.2001 р США)	20% 14
Збільшення видаткової частини бюджету (Теракт 09.11.2001 р США)	0,1% від ВВП
Вплив на урбанізацію	низько
Зниження продуктивності виробництва (Теракт 09.11.2001 р США; Ізраїль з 1950 по 2003р.)	0,3-0,5-0,75-3%
Уповільнення / зниження темпів економічного зростання (170 країн (з 1968 по 2000 р.); Іспанія; Ізраїль Інтіфада; Палестина Інтіфада.	0,3-0,57-4-12-50%
Збільшення витрат на оборону і безпеку (теракт 09.11.2001 р США)	0,3-0,6% світового ВВП

Джерело: Укладено автором за даними OECD *The impact if the terrorist attacks of 11 September 2001 on international trading and transport activities // Organization for Economic Cooperation and Development, 2002.*

Доведено, що визначальними індикаторами дослідження впливу мережевого тероризму на національну економіку є динаміка «Global Terrorism Index». Результати зміни «Global Terrorism Index» для України протягом 2012-2018 рр. представлено на рис. 2.

**Рис. 2. Динаміка зміни «Global Terrorism Index» для України
протягом 2012-2018 років**

Джерело: Дані аналітичного центру Інституту економіки і миру

Аналіз динаміки зміни «Global Terrorism Index» для України протягом 2012-2018 рр. дозволяє узагальнити такі висновки:

- Україна в 2018 році посідала 21-ше місце серед 163 країн світу, що класифікується як «висока» терористична небезпека.
- зниження у рейтингу небезпеки за останній рік на чотири сходинки (з 17 до 21) означає, що Україна покращила свої позиції;
- зменшення на третину кількості летальних випадків від скоєних терактів, приблизно на 27% порівняно з попереднім роком.

Спираючись на проведений аналіз впливу терористичних актів на національну економіку, узагальнено аналіз сутності терміну «фінансування тероризму», що наведено в законодавстві України. На основі їх аналізу визначено, що фінансування тероризму представляється суттєвим питанням з тієї причини, що неможливо провести терористичні атаки без залучення грошових коштів та матеріальних ресурсів. Безумовно, спостерігається пряма залежність між масштабом теракту і витратами на його проведення. На рис. 3. представлено найбільш поширені форми фінансування мережевого тероризму.

Рис. 3. Найбільш поширені форми фінансування мережевого тероризму

Джерело: укладено автором

Важливо зауважити, що процеси глобалізації економіки і мережева структура організації терористичної діяльності трансформували роль джерел фінансування терористичних угруповань. На сьогоднішній день можна поділити джерела фінансування мережевого тероризму на дві основні групи – зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх джерел віднесено підтримку від інших держав; релігійних установ; комерційних і некомерційних організацій; індивідів, населення і діаспор; а також терористичних угруповань. До джерел внутрішнього фінансування віднесено доходи, одержувані від легального і нелегального бізнесу, а також інші надходження, до яких можна віднести членські внески в рамках діючої терористичної організації і допомогу багатих терористів, які можуть бути членами терористичної організації. Таким чином, мережевий тероризм стає у фінансовому плані все більш самодостатнім.

Створення надійної системи виявлення та перекриття каналів фінансування терористичних угруповань в багатьох країнах, в тому числі і в Україні, розглядається як один з основних напрямків боротьби з мережевим тероризмом.

При фінансуванні мережевого тероризму найчастіше використовуються кореспондентські рахунки в іноземних банках, деякі операції проводяться через офшорні банківські структури, широко практикуються анонімні грошові перекази через спеціалізовані напівлегальні фірми, а також контрабанда великих сум готівкою.

За даними Національного банку України динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну протягом 2015-2018 рр. змінювалася (табл. 4.).

Таблиця 4.

**Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну
різними способами за 2015-2018 роки**

млн.дол. США

Приватні грошові перекази	2015	2016	2017	2018
Через рахунки в банках	553	583	738	944
Через міжнародні платіжні системи	635	577	610	549
Неформальні канали	680	865	1263	1468
Обсяги грошових переказів у % до ВВП	7,3	7,3	7,9	7,9

Джерело: побудовано автором за даними НБУ

Встановлено, що обсяг приватних грошових переказів в Україну за неформальними каналами в 2018 р. зріс більш ніж у 2 рази: з 680 млн. дол. США у 2015 р. до 1 468 млн. дол. США у 2018 році.

На рис.4 наведено інформації щодо основних країн та часток приватних грошових переказів в Україну за офіційними та неофіційними каналами у 2017 році.

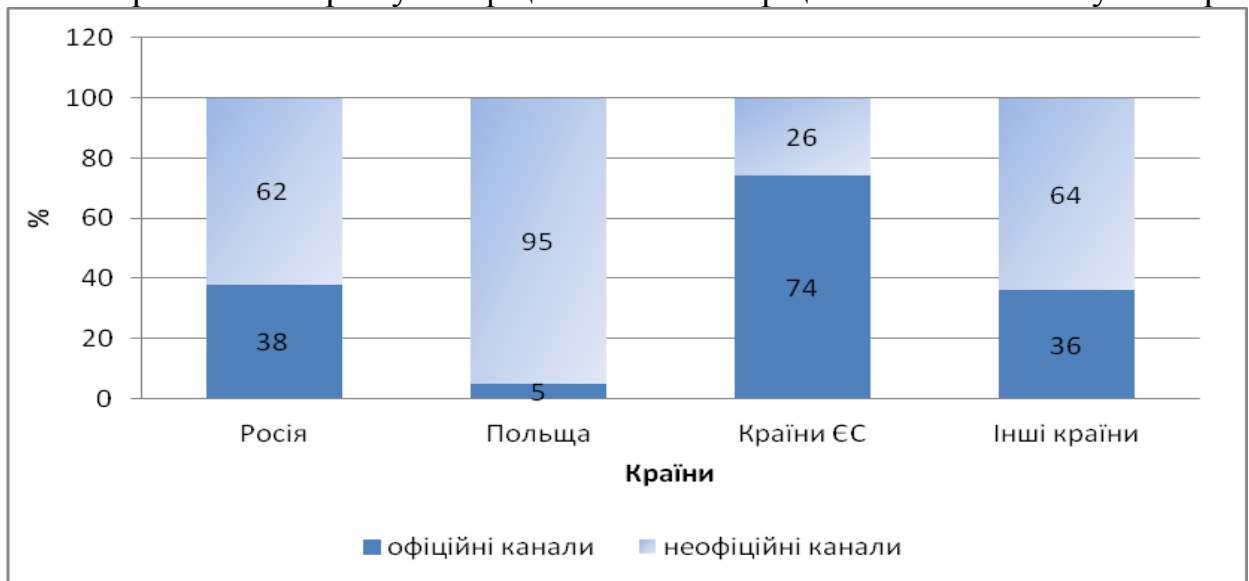

Рис. 4. Частка коштів, що надійшли в Україну неформальними каналами з різних країн у 2017 р., у % до загального обсягу

Джерело: побудовано автором за даними НБУ

Аналізуючи вищенаведені дані можна відмітити, що частка коштів, що надійшли в Україну неформальними каналами з різних країн у 2017 році є неоднорідною. Найбільше коштів надійшло з Польщі (95%), адже більшість мігрантів привозять зароблені кошти особисто. Також доволі значною є частка коштів, отриманих в Україну неформальним шляхом з Росії та інших країн, а це вже викликає побоювання, стосовно того, що кошти, які надходять з країни-агресора та осідають на непідконтрольній частині території України, можуть бути використані на фінансування мережевого тероризму.

У третьому розділі «Державні засади формування комплексної системи запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці» сформульовано та обґрунтовано концептуальні положення щодо запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України; розкрито державні засади запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму; удосконалено державні імперативи протидії економічним основам мережевого тероризму; удосконалено державний механізм запобігання та протидії мережевому тероризму.

В розділі розкрито та обґрунтовано чинники, які визначили необхідність формування Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму. Враховуючи особливості застосування концептуальних положень щодо запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України, головне завдання цього підходу полягає у розробленні актуальної, добре структурованої, комплексної Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України задля забезпечення і стимулювання розвитку національної економіки України, що потребує радикальних змін, викликаних часом і впливом світових загальноекономічних трансформацій.

Концептуальне бачення структуро-логічної схеми Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України (далі Програми) визначає структуру та ранжування дій у даному напрямку і представлено на рис. 5.

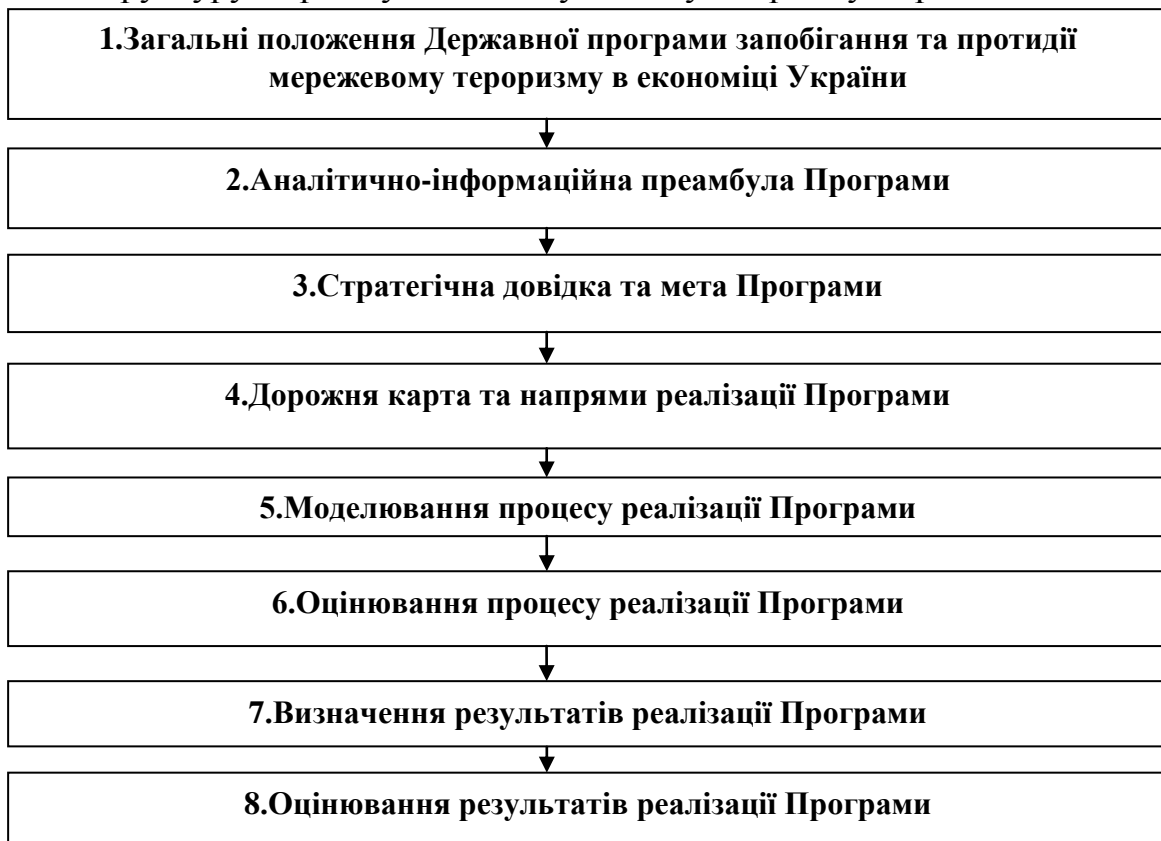

Рис. 5. Структуро-логічна схема Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України

Джерело: розроблено автором

Осмилення структуро-логічної схеми Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України – її сутності, структури та основних функцій – має практичну спрямованість і може стати одним з найважливіших факторів у зниженні мережевої терористичної загрози і, в кінцевому

рахунку, її ліквідації.

Сутність Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України полягає в сукупності планомірних дій як органів державної влади, так і елементів політичної системи суспільства з метою забезпечення стійкої політичної та громадської безпеки, усунення причин мережевого тероризму, мінімізації та ліквідації терористичної загрози.

Оскільки державні засади формування комплексної системи запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці тісно взаємопов'язані з іншими загальнодержавними механізмами – соціальними, економічними, військовими, культурними, національними, зовнішніми і внутрішніми, то ефективність їх проведення будуть залежати і від правильності обраного соціально-економічного курсу.

В сучасних умовах державні засади запобігання та протидії мережевому тероризму містяться в колективних, спільних і регіональних формах міжнародної економічної безпеки, які представляють комплекс інститутів, умов та механізмів, за яких кожній державі-члену міжнародного співтовариства забезпечується можливість вільно обирати і здійснювати свою стратегію соціального і економічного розвитку, не зазнаючи зовнішньому тиску і розраховуючи на невтручання, розуміння та взаємовигідне співробітництво з боку інших країн. Діяльність конкретних організацій і структур в цій сфері забезпечення економічної безпеки національного господарства представлено у вигляді інституційної піраміди запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму і розглянуто на глобальному та національному рівнях.

Нездатність держави виконувати зобов'язання перед суспільством викликає відповідну реакцію: або – відторгнення і революційну зміну пануючих еліт, або – ігнорування влади і виживання власними силами.

Таким чином, загальнодержавні імперативи забезпечення економічної безпеки в умовах терористичної загрози повинні бути зорієнтовані на подолання живильного середовища агресії: мова йде про подолання бідності та злиднів, несправедливої нерівності, підтримки здоров'я дітей і жінок, значного поліпшення доступу всіх людей до сучасної освіти і новітніх інформаційних ресурсів.

У зв'язку з цим на законодавчому рівні повинні бути закріплені такі основні питання:

1. Визначення поняття економічних основ і джерел фінансування мережевого тероризму.
2. Створення механізмів моніторингу та оцінювання.
3. Визначення відповідного співвідношення між необхідністю розкриття злочинів і комплексом питань, пов'язаних із захистом недоторканності приватного життя, комерційною та банківською таємницею, в тому числі при встановленні взаємозв'язку між відмиванням грошей і «податковим прикриттям».
4. Досягнення значної узгодженості в діях різних міжнародних установ.
5. Вдосконалення нормативно-правового забезпечення з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму.

Встановлено, що діяльність держави щодо подолання економічних основ мережевого тероризму повинна бути спрямована на створення цілісної системи заходів політичного, соціально-економічного, інформаційно-пропагандистського, організаційного, правового, спеціального та іншого характеру, спрямованих на

виявлення, попередження та усунення причин і умов, які породжують і сприяють мережевому тероризму і його фінансуванню.

На підставі проведеного дослідження крізь призму причин та економічних наслідків мережевого тероризму запропоновано введення нового визначення, а саме: «сфера мережевого тероризму», під якою розуміється суспільна форма організації та функціонування національної економіки, складна система взаємовідносин і господарських зв'язків, які включають багатоланкові контакти за участю посередників, органів державного управління, бізнесу та громадських організацій, які в процесі запобігання, нейтралізації та подолання економічних наслідків мережевої терористичної діяльності виступають виробниками або споживачами (продавцями або покупцями) політико-соціальних та економічних благ.

В той же час формування і реалізація державного механізму запобігання та протидії мережевому тероризму характеризується як складний процес з багаторівневою структурою, який включає в собі чітко визначену мету, функції, принципи, суб'єкт та об'єкт.

До функцій, який виконує державний механізм запобігання та протидії мережевому тероризму віднесено *основі функції*: регуляторну та алокаційну; *функції в залежності від напрямку дії*: політичну, соціальну, економічну тощо.

Встановлено, що державний механізм запобігання та протидії мережевому тероризму є складною системою, в основу формування якої мають бути наступні принципи: суміщеності і комплексності, надійності та безперервності, планомірності, динамізму.

Визначено, що у загальному вигляді державний механізм запобігання та протидії мережевому тероризму повинен містити наступні основні елементи: політику протидії мережевому тероризму; фінансово-економічне планування і прогнозування; облік і оцінювання фінансово-економічних заходів; контроль за виконанням фінансово-економічних заходів щодо запобігання та протидії мережевому тероризму; методи управління; фінансові важелі; інформаційне, правове і нормативне забезпечення.

Реалізація комплексної системи запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці забезпечить досягнення визначених у Державній програмі запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці програмних результатів та пропозицій щодо формування комплексної системи протидії економічним основам мережевого тероризму шляхом формулювання єдиних цілей і пріоритетів в цій галузі забезпечення економічної безпеки, вдосконалення взаємодії всіх її елементів і координації їх зусиль для вирішення поставлених завдань, обґрунтування необхідності взаємозв'язку: законодавчої бази, яка б забезпечувала чітке позначення рамок діяльності, поділ повноважень кожної ланки системи протидії економічним основам мережевого тероризму; єдиної економічної політики в цій галузі і цілісної правоохоронної політики забезпечення економічної безпеки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне науково-практичне завдання стосовно поглиблення теоретико-методологічних підходів і розробки практичних рекомендацій щодо впровадження державних засад із запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України. Основні висновки та результати, одержані в ході дослідження, зводяться до такого:

1. В кінці ХХ ст. вийшов на світову арену якісно новий, невідомий раніше «мережевий тероризм», який був зумовлений процесами «однополярної» глобалізації та встановленням нового світового порядку. В роботі здійснено ідентифікацію сутнісної характеристики категорій «тероризм», «мережа» та на основі цих визначень уточнено поняття «мережевий тероризм». Встановлено, що «мережевий тероризм» становить серйозну загрозу економічній безпеці світової спільноти як на «вертикальному» рівні – глобальному, регіональному, національному; так і на горизонтальному – у віртуальних секторах економіки (фондовий ринок, грошово-кредитний тощо), а також в реальних секторах економіки (виробництво та інші види діяльності). При цьому відмінною його рисою є поява каскадного (обвального) ефекту, який може виникати навіть при незначних терористичних актах, провокуючи негативні явища у віртуальному секторі і серйозно підриваючи економіку країни.

2. В дисертації на основі існуючих наукових підходів до визначення глобалізації розвинуто та представлено хвилі соціальної нерівності, також виділено та класифіковано ряд об'єктивних факторів, які впливають на ситуацію із соціальною нерівністю. Зроблено висновок, що незалежно від використання різних підходів відзначається зростаюче поглиблення соціально-економічного розшарування під впливом процесів глобалізації. Актуальність і невирішеність цієї найважливішої проблеми призводить до деградації освітньої галузі та медичного обслуговування, голоду, погіршення умов праці та інше. Все це створює повну безперспективність і відчай населення, що негативно позначається на якості трудових ресурсів і руйнує стимули працездатного населення до продуктивної діяльності і, як наслідок непрямым способом сприяє становленню мережевого тероризму.

3. В контексті дослідження впливу мережевого тероризму на глобалізаційні економічні процеси запропоновано модель розвитку державних засад щодо запобігання та протидії в умовах ускладнення конкурентного середовища, що складається з п'яти взаємопов'язаних елементів: «зовнішнє середовище», «конкурентне ринкове середовище», «глобалізація», «тероризм» та «національна економіка». За кожним з виділених п'яти елементів досліджено детермінацію економічних індексів, що визначають ефективність дій, напрями руху та забезпечують формування економічної політики в найближчій перспективі. За характером впливу цих індексів на національну економіку здійснено їх класифікацію за «силою впливу».

4. В роботі наведено інформацію щодо експертного оцінювання збитку завданого національним економікам великими терактами. Однак питання виміру мережевого тероризму є дискусійним. Складність в обчисленні економічної шкоди/збитку полягає в тому, що більша частина терористичних актів, які були зафіксовані в останні два десятиліття, викликають каскадний характер. Відповідно, в економічному плані можна виділити два види впливу мережевого тероризму на національну економіку: прямий і каскадний.

5. В роботі здійснено критичний аналіз нормативно-правової бази дослідження терміну «фінансування тероризму». Представлено найбільш поширені форми фінансування мережевого тероризму. Здійснено класифікацію джерела фінансування мережевого тероризму: зовнішні та внутрішні. До зовнішніх джерел можна віднести підтримку від інших держав; релігійних установ; комерційних і

некомерційних організацій; індивідів, населення і діаспор; а також терористичних угруповань. До джерел внутрішнього фінансування можна віднести доходи, одержувані від легального і нелегального бізнесу, а також інші витрати, до яких слід віднести членські внески в рамках діючої терористичної організації і допомогу багатих терористів, які можуть бути членами терористичної організації.

6. Проведена в дисертації діагностика неформальних грошових переказів як джерел фінансування мережевого тероризму дало змогу дійти висновків, що одним з основних економічних заходів з боротьби з мережевим тероризмом є створення системи виявлення та перекриття каналів фінансування терористичних угруповань, в тому числі через мережі та інші системи нелегальних грошових переказів. Об'єктивні «провали ринку» і високі трансакційні витрати в банківському секторі сприяють зростанню систем неофіційних грошових переказів та збільшенню доходів легального і нелегального бізнесу.

7. Сучасні виклики глобалізації породжують нові, досить суперечливі завдання для національної економіки: унебезпечити населення від різноманітних загроз, створити привабливі умови для розвитку підприємництва. В роботі доведено необхідність посилити роль державних засад щодо запобігання та протидії мережевому тероризму при виробленні стратегічного курсу дій влади на шляху розв'язання проблем. Концептуальне бачення структуро-логічної схеми Державної програми запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України визначає структуру та ранжування дій у даному напрямку.

8. В роботі обґрунтовано державні засади запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму. Розглянуто міжнародні організації та їх діяльність в системі глобальної економічної безпеки, які визначають інституційні та правові основи запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму на глобальному і національному рівнях.

9. Запропоновано удосконалення державних імперативів протидії економічним основам мережевого тероризму, які включають в себе регулятивні, соціальні, наукові та правові аспекти боротьби з економічними основами мережевого тероризму. Встановлено, що діяльність держави щодо подолання економічних основ мережевого тероризму повинна бути спрямована на створення цілісної системи заходів політичного, соціально-економічного, інформаційно-пропагандистського, організаційного, правового, спеціального та іншого характеру, спрямованих на виявлення, попередження та усунення причин і умов, які породжують і сприяють мережевому тероризму та його фінансуванню.

10. Удосконалено державний механізм запобігання та протидії мережевому тероризму, суть змін в якому полягає у тому, що він повинен містити наступні основні елементи: політику протидії мережевому тероризму; фінансово-економічне планування і прогнозування; облік і оцінювання фінансово-економічних заходів; контроль за виконанням фінансово-економічних заходів стосовно запобігання та протидії мережевому тероризму; методи управління; фінансові важелі; інформаційне, правове і нормативне забезпечення.

Таким чином, розроблені в роботі теоретико-методологічні підходи та рекомендації щодо впровадження державних засад запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України у сукупності підвищуватимуть результативність управлінсько-економічних відносин, що виникають в процесі

запобігання та протидії мережевому тероризму і як наслідок притримуть зростанню національної економіки в цілому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України та наукових фахових виданнях зареєстрованих в міжнародних наукометричних базах:

1. Ільченко В.А. Економічні напрямки протидії міжнародному мережевому тероризму / В.А. Ільченко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – Випуск 1(69). – С. 94-100. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: *Index Copernicus, Google Scholar*].

2. Ільченко В.А. Модель практичного застосування класифікації загроз економічній безпеці / О.М. Антонова, В.А. Ільченко // Актуальні проблеми економіки.- 2019. - №1. - С. 30-37. [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: *EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)*]. (Особистий внесок: автором здійснено класифікацію загроз економічній безпеці національного господарства).

3. Ільченко В.А. Економічна безпека: поняття, структура, основні концептуальні підходи / В.А. Ільченко // Актуальні проблеми економіки. – 2018. - №7-8. – С. 35-50 [фахове видання, міжнародні наукометричні бази: *EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)*].

4. Ільченко В.А. Джерела, форми і методи фінансування терористичних організацій / І.Ю. Штулер, В.А. Ільченко // Збірник наукових праць. Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2018. - Випуск 1 (36). – С. 115-130 [фахове видання, міжнародна наукометрична база: *Google Scholar*]. (Особистий внесок: автором розкрито джерела та форми фінансування терористичних організацій, а також способи їх здійснення).

5. Ільченко В.А. Корупція як внутрішня загроза економічній безпеці національної економіки / О.М. Антонова, В.А. Ільченко // Збірник наукових праць. ДонДУ. Серія «Економіка». Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. – 2018. - Т. XIX, Вип. 306. – С. 164-172. [фахове видання]. (Особистий внесок: автором розглянуто вплив корупції на економічну безпеку національного господарства).

6. Ільченко В.А. Вплив терористичних актів на національну економіку і методи оцінювання економічного збитку / В.А. Ільченко // Ефективна економіка. - 2017. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6553> [фахове видання].

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій:

7. Ільченко В.А. Інституційні основи забезпечення економічної безпеки та протидії тіньовій економіці / В.А. Ільченко // Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали III Міжнародної наукової Інтернет-конференції, 15-17 лютого 2019 р. – Київ. – С. 32-38.

8. Ільченко В.А. Роль і місце легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в системі сучасних економічних відносин / В.А. Ільченко // Актуальні проблеми економіки та менеджменту: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 16 лютого 2019 року). – Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2019. – С. 44-47.

9. Ільченко В.А. Роль і місце системи неформальних грошових переказів у фінансуванні тероризму / В.А. Ільченко // «Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society» [Thesis of the 7th International Scientific Seminar]. Kyiv-Venice-Verona, 15-18 грудня 2018 р. – С.103-107.

10. Ільченко В.А. Класифікація загроз економічній безпеці на основі існуючих організаційно-правових форм та «збиральної групи загроз» / В.А. Ільченко // Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали II Міжнародної наукової Інтернет-конференції, 12-14 жовтня 2018 р. – Київ. – С. 69-73.

11. Ільченко В.А. Класифікації загроз економічній безпеці національного господарства / І.Ю. Штулер, В.А. Ільченко // Конкурентоспроможність національної економіки: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 жовтня 2018 р. – Київ. – С.51-55. (Особистий внесок: автором запропоновано класифікацію загроз економічній безпеці національного господарства).

12. Ільченко В.А. Економічна безпека як складова національної безпеки України / О.М. Антонова, В.А. Ільченко // Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференція, 28-29 червня 2018 р. – Київ. – С. 43-47. (Особистий внесок: автором розглянуто економічну безпеку у складі національної безпеки України).

АНОТАЦІЯ

Ільченко В.А. Державні засади запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – ВНЗ «Національна академія управління». – м.Київ, 2019.

Дисертація присвячена вирішенню актуального науково-практичного завдання щодо поглиблення теоретико-методологічних підходів і розробки практичних рекомендацій щодо впровадження державних засад запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України. Досліджено і узагальнено теоретичні поняття, структуру, форми впливу та основні концептуальні підходи мережевого тероризму і національної економіки; визначено соціально-економічне розшарування в сучасному світі як передумову виникнення мережевого тероризму; досліджено глобалізаційні економічні процеси та вплив на них мережевого тероризму.

Досліджено вплив терористичних актів на національну економіку та методи оцінювання економічних збитків; проаналізовано форми, джерела і способи фінансування мережевого тероризму; здійснено діагностику неформальних систем грошових переказів у фінансуванні мережевого тероризму.

Сформульовано та обґрунтовано концептуальні положення запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України; розкрито державні засади запобігання та протидії економічним основам мережевого тероризму; удосконалено державні імперативи протидії економічним основам мережевого тероризму; удосконалено державний механізм запобігання та протидії мережевому тероризму.

Розроблені в роботі теоретико-методологічні підходи та рекомендації щодо впровадження державних засад запобігання та протидії мережевому тероризму в економіці України у сукупності підвищуватимуть результативність управлінсько-

економічних відносин, що виникають в процесі запобігання та протидії мережевому тероризму і як наслідок сприятимуть зростанню національної економіки в цілому.

Ключові слова: тероризм, мережевий тероризм, національна економіка, неформальні грошові перекази, терористичний акт, механізм запобігання та протидії мережевому тероризму, фінансування.

АННОТАЦІЯ

Ильченко В.А. Государственные основы предотвращения и противодействия сетевому терроризму в экономике Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – ВУЗ «Национальная академия управления». – г. Киев, 2019.

Диссертация посвящена решению актуальной научно-практической задачи по углублению теоретико-методологических подходов и разработки практических рекомендаций по внедрению государственных основ предотвращения и противодействия сетевому терроризму в экономике Украины. Исследовано и обобщено теоретические понятия, структуру, формы воздействия и основные концептуальные подходы сетевого терроризма в национальной экономики; определено социально-экономическое расслоение в современном мире как предпосылка возникновения сетевого терроризма; исследовано глобализационные экономические процессы и влияние на них сетевого терроризма.

Исследовано влияния террористических актов на национальную экономику и методы оценки экономического ущерба; проанализированы формы, источники и способы финансирования сетевого терроризма; осуществлено диагностику неформальных систем денежных переводов в финансировании сетевого терроризма.

Сформулированы и обоснованы концептуальные положения относительно предотвращения и противодействия сетевому терроризму в экономике Украины; раскрыты государственные принципы предотвращения и противодействия экономическим основам сетевого терроризма; усовершенствованы государственные императивы противодействия экономическим основам сетевого терроризма; усовершенствован государственный механизм предотвращения и противодействия сетевому терроризму.

Разработанные в работе теоретико-методологические подходы и рекомендации по внедрению государственных основ предотвращения и противодействия сетевому терроризму в экономике Украины в совокупности повысят результативность управленческо-экономических отношений, возникающих в процессе предотвращения и противодействия сетевому терроризму и как следствие будут способствовать росту национальной экономики в целом.

Ключевые слова: терроризм, сетевой терроризм, национальная экономика, неформальные денежные переводы, террористический акт, механизм предотвращения и противодействия сетевом терроризма, финансирования.

ANNOTATION**Ilchenko V.A. State basis of prevention and counteraction to network terrorism in the economy of Ukraine. – Manuscript.**

Thesis for a Candidate Degree in Economics, speciality 08.00.03 – Economics and Management of the National Economy. – National Academy of Management – Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to solving the actual scientific and practical problem of deepening theoretical and methodological approaches and developing practical recommendations for the implementation of state principles of prevention and counteraction to network terrorism in the Ukrainian economy. Theoretical concepts, structure, forms of influence and basic conceptual approaches of network terrorism and national economy are investigated and generalized; defined socio-economic stratification in the modern world as a prerequisite for the emergence of network terrorism; globalization economic processes and their impact on network terrorism are investigated.

The impact of acts of terrorism on the national economy and methods of estimating economic losses have been carried out; forms, sources and ways of financing of network terrorism are analyzed; Diagnosis of informal money transfer systems in the financing of network terrorism was made.

Conceptual provisions for preventing and counteracting network terrorism in the Ukrainian economy have been formulated and substantiated; state principles of prevention and counteraction to economic bases of network terrorism are revealed; state imperatives to counteract the economic fundamentals of network terrorism have been improved; the state mechanism for prevention and counteraction to network terrorism has been improved.

The theoretical and methodological approaches and recommendations on the implementation of state principles of prevention and counteraction to network terrorism in the economy of Ukraine, combined in the work, will, in the aggregate, increase the effectiveness of managerial and economic relations that arise in the process of prevention and counteraction to network terrorism and as a consequence, as a consequence.

Keywords: terrorism, network terrorism, national economy, informal money transfers, terrorist act, mechanism for prevention and counteraction to network terrorism, financing

Відповідальна за випуск:
докторка економічних наук, професорка
Штулер Ірина Юріївна